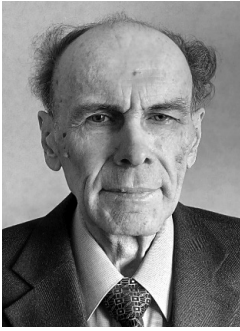


# TOTALITĀRISMS ZEM KOMUNISMA MASKAS



**Andris Kleinhofs** ir ekonomikas zinātņu doktors, profesors (2001), Krievijas Dabas-zinātņu akadēmijas īstenais loceklis (1999). Aizstāvējis ekonomikas zinātņu kandidāta disertāciju *Meža nozares plānošanas sistēmas pilnveidošana* (1971) un ekonomikas zinātņu doktora disertāciju *Meža nozares pāreja uz tirgus ekonomikas principiem. Teorija un metodoloģija* (1992). Dzimis 1937. gada 9. jūlijā Latvijā, Dundagas pagastā, zemnieku Almas Valdreichas un Eduarda Kleinhofa ģimenē. Bērniņa pavadīta Dundagas *Grabēs*, skolas gadi Kazdangā un Sieksātē. Studējis Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Mežsaimniecības fakultātē (1956–1962), ko beidzis kā inženieris mežkopis. Iestājies aspirantūrā Vissavienības mežsaimniecības un meža mehanizācijas zinātnieciskās pētniecības institūtā (*Vserossiyskiy nauchno-issledovatel'skiy institut lesovodstva i mehanizatsii lesnogo hozyaystva*) – VNIILM (1966–1969). Strādājis Viļakas mežrūpniecības saimniecībā par inženieri (1962–1963), Latvijas PSR ZA Mežsaimniecības problēmu un koksnes ķīmijas institūtā par jaunāko zinātnisko

līdzstrādnieku (1963–1966), Maskavā, VNIILM, vecākais zinātniskais līdzstrādnieks (1969–1971), projektēšanas un zinātniskās pētniecības institūta *Sojuzgiproleshov* Meža ekonomikas daļas vadītājs (1972–1974). VNIILM vadošais zinātniskais līdzstrādnieks, sektora vadītājs (1976–1991) un Mežsaimniecības stratēģiskās attīstības daļas vadītājs (1991–1998), Zinātniskās padomes loceklis. Profesors Maskavas Valsts meža universitātes Pasaules ekonomikas un ārējo ekonomisko sakaru katedrā (1998–2007), K. Razumovska Maskavas Valsts tehnoloģiju un vadības universitātes Mārketinga katedrā (2007–2012), Maskavas Valsts ūdens transporta akadēmijas Mārketinga katedrā (2012–2014), Maskavas Finanšu humanitārās akadēmijas Valsts un pašvaldību vadības katedrā (2014–2015). Eksperts Krievijas Federācijas Padomes darba grupā *Valsts dabas resursu vadības sistēmas izstrādei tirgus ekonomikas apstākļos* (1992–1994). Latvijas valdības izsludinātā konkursa *Meža nozares vadība tirgus ekonomikas apstākļos* laureāts (1993). Doktora disertāciju padomes loceklis Maskavas Valsts meža universitātē (1993–2013) un Maskavas Viegļās rūpniecības institūtā (2007–2012). Ekonomikas zinātņu doktoru (2) un kandidātu (5) disertāciju zinātniskais vadītājs. Starptautisku zinātniskās pētniecības projektu vadītājs ekonomikas un ilgtspējīgās attīstības pārvaldībā (8). Ar ziņojumiem piedalījies starptautiskās konferencēs un kongresos (13). Publicējis vairāk nekā 140 zinātnisku darbu latviešu, krievu, angļu un vācu valodā.

**Raksturvārdi:** viltus zinātne, totalitārais režīms, marksisms, proletariāta diktatūra, informācijas manipulācijas.

Mihails Ļermontovs:  
Kļūs asinis un nāve daudzu prieks;  
Kad bērnus, nevainīgas sievas vairs  
Ne glābs, ne sargās likums satriektais.  
(Atdz. Rainis)

Par Padomju Savienībā pastāvējušā boļševiku režīma darbības dažādiem aspektiem un tā noziegumiem ir sakrājis vesels publikāciju

kalns. Ir uzrakstītas daudzas grāmatas, uzņemtas dokumentālās un mākslas filmas. Krievu dzejnieks M. Ļermontovs boļševiku asiņainā režīma noziegumus paredzēja dzejolī, ko viņš uzrakstīja jau 1830. gadā. Vladimira Ļeņina attīstītā marksisma-ļeņinisma teorija līdz šim nereti tiek identificēta ar Kārļa Marksa un Frīdriha Engelsa komunistiskās sabiedrības attīstības teoriju, nepietiekamu vērību pievēršot boļševiku režīma izpētei no sistēmas viedokļa un nesniedzot tam nepārprotamu vērtējumu. Iepriekš minētais nosaka raksta mērķi – atbildēt uz jautājumu, vai ļeņinisms ir jauna

zinātne, kura izveidojusies marksisma radošas attīstības rezultātā, vai zinātnes viltojums?

Komunisma popularitāti K. Marksa dzīves laikā var izskaidrot ar to, ka šī ideoloģija atbilst izsenajiem cilvēku sapņiem par gaišāku nākotni, kurā tiktu izskausta netaisnība, nabadzība, nebūtu karu un vardarbības. K. Marksa komunisma uzcelšanas koncepcija ir utopija, bet reizē arī ļoti vilinoša nākotnes vīzija. Nav brīnums, ka tā pievilka ļoti daudzus cilvēkus dažādās pasaules valstīs. Viņu vidū bija arī V. Ļeņins, kurš iesāka savu politisko karjeru kā Krievijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas (KSDSP) biedrs. 1903. gadā KSDSP kongresā viņš no sākotnējā mazākuma izveidoja vairākumu, ko nodēvēja par lielinieku jeb boļševiku (revolucionāro sociāldemokrātu) bloku.

### **Marksisma radošā attīstība**

Boļševiki bija sociālistiskās revolūcijas piekritēji. Taču pat viņu vidū valdīja pārliecība, ka saskaņā ar K. Marksa mācību sociālistiskā revolūcija Krievijā var notikt tikai pēc proletariāta uzvaras attīstītajās Rietumu valstīs. V. Ļeņins savos rakstos un runās nekad nekritizēja K. Marksa un F. Engelsa komunistiskās sabiedrības attīstības teoriju. Viņš pretendēja uz galvenā, īstenā marksista pozīciju un savos darbos centās pierādīt, ka viņa galvenie oponenti neizprot K. Marksu. Lūk, esot radušies jauni apstākļi, kas prasa radoši attīstīt K. Marksa mācību, piemērojot to Krievijas īpašajiem apstākļiem. Maskējoties ar *radošu* marksisma attīstību, V. Ļeņins veica dažas principiālas izmaiņas marksisma teorijā par sociālistisko revolūciju. Savā rakstā *Par Eiropas Savienoto valstu lozungu* viņš apgalvoja, ka “ir iespējama sociālisma uzvara sākumā nedaudzās vai pat vienā, atsevišķi ņemtā kapitālistiskā valstī”<sup>1</sup>. Ar šo valsti bija domāta Krievija. Saskaņā ar marksisma teoriju nacionālā norobežotība un pretrunas starp pasaules tautām arvien vairāk izzūd jau līdz ar kapitālisma attīstību, un proletariāta kundzība paātrina to izzušanu. K. Markss un F. Engels rakstīja: “Apvienota, vismaz civilizēto zemju,

rīcība ir viens no proletariāta atbrīvošanās pirmajiem nosacījumiem.”<sup>2</sup>

V. Ļeņina mēģinājumi sniegt zinātnisku pamatojumu savai *jaunradei* ir visai pretrunīgi un virspusēji. Savā grāmatā *Imperiālisms kā kapitālisma augstākā stadija* viņš rakstīja: “Monopoli, oligarhija, tieksme pēc kundzības, nevis pēc brīvības, kā arī nelielas bagātāko un varenāko nāciju grupas īstenotā arvien lielāka skaita mazo un vājo nāciju ekspluatācija – tas viss radīja raksturīgās, atšķirīgās imperiālisma pazīmes, kādēļ tas raksturojams kā parazitiskais vai pūstošais kapitālisms.”<sup>3</sup> Taču šī paša sacerējuma turpinājumā ir atzīts: “Būtu kļūdaini domāt, ka šī pūšanas tendence izslēdz ātru kapitālisma augsmi. Kapitālisms kopumā attīstās neizmērojami straujāk nekā iepriekš, tikai šī attīstība kļūst ne tikai kopumā nevienmērīgāka, bet nevienmērība izpaužas arī pašu stiprāko kapitāla valstu trūdēšanā (Anglija).”<sup>4</sup> Iznāk, ka trūdošais kapitālisms var paātrināti attīstīties, un vēl kā! V. Ļeņins konstatēja, ka “kapitālisms kļuva par imperiālistisko kapitalismu tikai noteiktā, ļoti augstā savas attīstības pakāpē .. kad .. parādījās pārejas laikmeta pazīmes no kapitālisma uz daudz augstāku sabiedriski ekonomisko iekārtu”<sup>5</sup>. Diemžēl viņš neapgrūtināja sevi ar šo pazīmju aprakstu attiecībā uz Krieviju. Saskaņā ar pirmsrevolūcijas Krievijas statistikas datiem ražošanas spēku un ražošanas attiecību attīstības ziņā Krievija tālu atpalika no ASV un Rietumeiropas valstīm. Krievijā kapitālisms atradās attīstības sākuma stadijā. Kāpēc vienā, turklāt neattīstītā valstī pēkšņi ir tik krasī izmainījušās sabiedrības attīstības likumsakarības, ka iespējama pāreja uzreiz no feodālisma uz augsti attīstīto komunistisko sabiedrību? Ar kādiem fantastiskiem līdzekļiem V. Ļeņins cerēja veikt šādu grandiozu uzdevumu? Bez nepieciešamās materiālās un tehnoloģiskās bāzes, bez proletariāta šķiras un partijas?

V. Ļeņina Kopoto rakstu 26. sējuma priekšvārdā šī viņa tēze ir iztēlota kā ģeniāls atklājums un jauna sociālistiskās revolūcijas teorija. Tikai šī jaunā teorija ir krasā pretrunā

<sup>2</sup> Marx, Engels 2017, 479.

<sup>3</sup> Lenin 1917, 422.

<sup>4</sup> Turpat, 422–423.

<sup>5</sup> Turpat, 385.

<sup>1</sup> Lenin 1915, 1.

ar marksistisko sociālistiskās revolūcijas teoriju, pēc kuras revolūcija pirmām kārtām ir nepieciešama cilvēku apziņā. Komunistisko sabiedrību veido cilvēki, kuru galvenais dzīves saturs ir garīgās vērtības.

Saskaņā ar marksisma principiem pāreja uz komunismu prasa adekvātu visu savstarpēji saistīto ražošanas attiecību un ražošanas spēku elementu attīstības līmeni. Kapitālisma attīstības sākuma stadijā buržuāzija ir uzskatāma kā “revolucionāra šķira, kā lielindustrijas nesēja .. Buržuāzija atrodas nemītīgā cīņā: sākumā pret aristokrātiju, vēlāk pret to buržuāzijas daļu, kuras intereses nonāk pretrunā ar industrijas attīstību .. Tādā pašā mērā, kādā attīstās buržuāzija, tas ir, kapitālisms, attīstās proletariāts, – mūsdienu strādnieku šķira”<sup>6</sup>.

Proletariāta vairākums veidojas sabiedrības vēsturiskās attīstības procesā: “Līdz ar rūpniecības attīstību proletariāts rekrutēsies no visām iedzīvotāju šķirām .. Vidējās kārtas zemākie slāņi – sīkrūpnieki, siktirtgotāji un rantjē, amatnieki un zemnieki – visas šīs šķiras noslīd proletariāta rindās.”<sup>7</sup>

Abu autoru redzējumā proletariāta diktatūra tādējādi veidojas kā vēsturiski pirmā vairākuma diktatūra: “Proletāriskā kustība ir milzīgā vairākuma patstāvīga kustība milzīgā vairākuma interesēs.”<sup>8</sup> Krievijā pagājušā gadsimta sākumā proletariāts vēl bija niecīgā mazākumā. Lauku iedzīvotāju īpatsvars veidoja 82,3%<sup>9</sup>. Rūpniecības attīstībai Krievijā trūka kapitāla, inženieru un kvalificētu strādnieku, kuru sagatavošanu ievērojami apgrūtināja iedzīvotāju zems izglītības līmenis. Tikai 13,3% no Krievijas impērijas iedzīvotājiem, kuri vecāki par 50 gadiem, prata lasīt un rakstīt, savukārt lasītpratēju īpatsvars vecuma kategorijā no 9 līdz 49 gadiem bija 26,6%<sup>10</sup>. Pirmsrevolūcijas Krievijā proletariāts bija niecīgā mazākumā. Iedzīvotāju vairākumam bija visai aptuvenus priekšstats par komunismu, un daudzi no viņiem neatbalstīja V. Ļeņina sociālistiskās revolūcijas programmu.

Viņa uzskati par proletariāta diktatūras dibināšanas metodēm un līdzekļiem ir krasā pretrunā ar marksisma principiem. Kā raksta K. Markss un F. Engelss, proletariāta diktatūras dibināšanas demokrātisko raksturu lielā mērā veicinās tas, ka “rūpniecības attīstība grūž arvien jaunus valdošās šķiras pārstāvjus proletariāta rindās .. Viņu skaitā – daļa buržuāzisko ideologu, kuri ir pacēlušies līdz sabiedrības vēsturiskās attīstības teorētiskai izpratnei”<sup>11</sup>.

Pirmais *radošais* V. Ļeņina atklājums par sociālisma uzvaru vienā valstī radīja vairākas problēmas ar proletariāta diktatūru, demokrātiju un revolūcijas vadošo spēku. Kad proletariāts ir niecīgā mazākumā, kā tas bija pirmsrevolūcijas Krievijā, tad proletariāta diktatūras dibināšana demokrātiskā ceļā ir ļoti problemātiska. Krievijā proletariāts kā šķira tik tikko sāka veidoties, un šādos apstākļos proletariāta partija kā tautas masu vadošais spēks nevarēja tikt izveidota. V. Ļeņins gan apgalvoja, ka šādu uzdevumu veikšot “jauna tipa partija”.

Tādējādi viņš turpināja *radošu* marksisma attīstību, sniedzot atšķirīgu proletariāta un demokrātijas interpretāciju. Runā Viskrievijas transporta strādnieku kongresā 1921. gada 27. martā, runājot par proletariāta diktatūru, viņš paskaidroja: “Šim terminam ir jēga tikai tad, kad šķira zina, ka tā viena ņem savās rokās politisko varu, un neapmāna ne sevi, ne citus ar runām par visas tautas vēlēto un svētīto varu.”<sup>12</sup>

Savu demokrātijas izpratni V. Ļeņins izklāstīja jau III Krievijas strādnieku, kareivju un zemnieku padomju kongresā, kas notika 1918. gada 25. janvārī: “Kamēr revolūcija neizgāja no buržuāzijas ietvariem, mēs prasījām demokrātiju, bet, tikko kā mēs ieraudzījām pirmās sociālisma pazīmes visā revolūcijas gaitā, mēs stingri un apņēmīgi nostājāmies par proletariāta diktatūru.”<sup>13</sup> Oponentiem viņš, kā parasti, neatbild pēc būtības, nosaukdams tos par renegātiem, idiotiem, politiski neizglītotiem cilvēkiem. Pret saviem oponentiem V. Ļeņins ir ļoti kategorisks, piem., brošūrā *Padomju varas panākumi un grūtības*: “Mēs,

<sup>6</sup> Marx, Engels 1848, 11.

<sup>7</sup> Marx, Engels 2017, 472.

<sup>8</sup> Turpat, 473.

<sup>9</sup> Prokopovič 1952, 55.

<sup>10</sup> Turpat, 111.

<sup>11</sup> Marx, Engels 2017, 472.

<sup>12</sup> Lenin 1970a, 132.

<sup>13</sup> Lenin 1974, 280.

protams, neesam pret vardarbību, mēs smejamies .. un sakām, ka .. ir jābūt vai nu proletariāta diktatūrai, vai buržuāzijas diktatūrai. Kas runā citādi, ir vai nu idiots, vai politiski tik neizglītots, ka viņu nevar laist ne tikai tribīnē, ir kauns pat pielaiest tādu sapulcē.”<sup>14</sup> Šāda proletariāta diktatūras un demokrātijas izpratne atklājas arī daudzos citos viņa sacerējumos.

V. Ļeņina *atklājumi* neguva ne II Internacionāles vadītāju, ne arī kopumā sociālistu un pilsonisko demokrātu atbalstu. Grāmatas *Imperiālisms kā kapitālisma augstākā stadija* ievadā viņš rakstīja: “Sevišķa vērtība šajā grāmatīnā veltīta kautskismam – tās starptautiskās idejiskās strāvas kritikai, kuru visās pasaules zemēs reprezentē redzamākie teorētiķi, II Internacionāles vadoņi un ļoti daudz sociālistu, reformistu, pacifistu, buržuāzisku demokrātu, mācītāju.”<sup>15</sup> Būtībā viņam nācās atzīt, ka tikpat kā visi Eiropas un Amerikas sociālistisko partiju un arodbiedrību līderi ir negatīvi noskaņoti pret viņa jauno sociālistiskās revolūcijas teoriju. Savus oponentus V. Ļeņins apvainoja par pilnīgu atteikšanos no marksisma revolucionārajiem pamatiem. Vērtējot viņa revolūcijas programmu, ir vietā atcerēties, ka, saskaņā ar K. Marksa un F. Engelsa vērtējumu, “pirmie proletāriešu atbrīvošanās mēģinājumi cieta neveiksmi tieši tādēļ, ka proletariāts vēl bija vāji attīstīts un .. revolucionārā literatūra, kura šo proletariāta kustību iedvesmoja, pēc sava satura bija reakcionāra”<sup>16</sup>.

Neraugoties uz daudzo oponentu kritiku, V. Ļeņins uzrakstīja *Aprīļa tēzes*<sup>17</sup>, kurās izklāstīja boļševiku programmu pirmsrevolūcijas periodam. Viņam oponenta ne tikai meņševiki jeb mazinieki un eseri (sociālisti revolucionāri), bet arī daži lielinieki jeb boļševiku līderi. Septītajā KSDSP(b) (b – boļševiku) konferencē *Aprīļa tēzes* pieņēma ar nelielu balsu vairākumu, pateicoties neizglītotās provinces atbalstam.

## Totalitārais režīms zem komunisma maskas

1917. gada Oktobra revolūcijā (jeb, kā to sākotnēji sauca arī paši boļševiki, – apvērsumā), gluži pretēji K. Marksa komunisma koncepcijai, Krievijā nodibināja niecīga mazākuma diktatūru pār milzīgu tautas vairākumu. Šo niecīgo mazākumu veidoja nevis proletariāts, bet *jauna tipa* partijas t. s. nomenklatūra jeb pašiecelta elite – politiskās varas aparāta darbinieki.

Kāda bija šī jaunā partija, pārliciecināšu liecību sniedz tās izraisītais masu terors, kā arī sociālā un ekonomiskā politika. Nezaudējot ne mirkli, notika inteliģences padzīšana no valsts, sarkanā terora izvērsšana, komunistiskās revolūcijas idejas apdullināto cilvēku iesaistīšana režīma sargu pulkā, melīgas propagandas izvērsšana. V. Ļeņins pats bija galvenais sarkanā terora iedvesmotājs. Par to liecina viņa raksti, runas, telegrammas. 1918. gada augustā viņš nosūtīja telegrammu uz Nižņijnovgorodu un Penzu: “.. pakārt (noteikti pakārt, lai tauta redzētu) ne mazāk par simts kulaku, bagātnieku un asinssūcēju .. Izdarīt tā, lai pa simts verstīm tauta redzētu, drebētu, zinātu, kliegtu: žņaudz un nožņaug asinssūcējus – kulakus”<sup>18</sup> (kulaki – budži).

Boļševiki likvidēja visas pārējās Krievijas politiskās partijas, to laikrakstus, iznīcināja grāmatas, mākslas darbus un to autorus. Boļševiku nomenklatūras uzdevums bija iedvest padomju cilvēku apziņā izkropļotu pasaules ainu. Inteliģences jeb intelektuāļu izdzīšanai ārpus Krievijas robežām veica unikālu policējisku operāciju, kura pazīstama kā *filozofu kuģis*<sup>19</sup>. Inteliģences vajāšana turpinājās arī vēlākajos gados, tāpēc ka tā bija viens no galvenajiem boļševiku varas apdraudējumiem. Boļševiki nevarēja uzticēt buržuāziskajai inteliģencei bērnu un pieaugušo analfabētu izglītošanu, tādēļ ka būtībā viņiem bija vajadzīgi apmācīti vergi. Pazīstamais krievu rakstnieks Maksims Gorkijs, uzzinājis par daudzu zinātnieku ieslodzīšanu cietumā, 1919. gada 15. septembrī uzrakstīja vadonim sašutuma pilnu vēstuli. Atbildē V. Ļeņins apalvoja, ka

<sup>14</sup> Lenin 1969, 56.

<sup>15</sup> Lenin 1917, 7.

<sup>16</sup> Marx, Engels 2017, 490.

<sup>17</sup> Lenin 1917a, 1.

<sup>18</sup> Cit. pēc Bajmuhametov 2018.

<sup>19</sup> Lenin 1975, 265.

zinātnieku – kadetu (konstitucionālo demokrātu) atbalstītāju – apcietināšana novērsīšot iespējamās dumpjus un sazvērestības, kuru rezultātā varētu tikt nogalināti desmitiem tūkstošu strādnieku un zemnieku (!).<sup>20</sup> Ar katru nākamo boļševiku režīma soli viņu īstēnie nodomi atklājās arvien skaidrāk. Jau no pirmajām varas dienām tika uzņemts virziens uz valsts militarizāciju, maskējoties ar valsts elektrifikācijas plānu.

Runājot par proletariāta diktatūras jēgu, V. Ļeņins uzsvēra, ka tās mērķis ir uzcelt sociālismu, iznīcināt sabiedrības šķelšanu šķirās, likvidēt cilvēku ekspluatāciju.<sup>21</sup> Bet, tikko kā vara bija saņemta, viņš aizmirs šo cēlo sociālistiskās revolūcijas mērķi. Boļševiki izveidoja jaunu ekspluatatoru kastu, kurai politiskā vara kalpoja kā ekspluatācijas instruments un labklājības avots. Kastā ietilpa boļševiku partijas un padomju varas aparāts un jaunā režīma bruņotie sargi – Viskrievijas Ārkārtējās komisijas (čekas) darbinieki. Viņi saņēma augstas kvalitātes importa un iekšzemes ražojuma pārtikas un rūpniecības preces, kā arī pakalpojumus par simboliskām cenām.

Nomenklatūras darbinieki dzīvoja savā atsevišķā pasaulē. Ikdienas darba dzīve viņiem bija kā teātris, kurā nepārtraukti jāmelo par drīzo komunisma iestāšanos, par diktatora ģeniālo valsts vadību, partijas nemitīgo cīņu par mieru, par pārejošām grūtībām komunisma celtniecībā.

1920. gada 22. aprīlī – vadoņa 50 gadu jubilejā – padomju avīzes bija pārpildītas ar slavas pilniem rakstiem par viņa dzīvi un revolucionāro darbību. Bet valstī valdīja haoss, ekonomika bija tuvu pilnīgam sabrukumam. Kad boļševiku vara karājās mata galā, V. Ļeņins bez svārstīšanās īstenoja daļēju kapitālisma restaurāciju, ko viņš maskēja ar t. s. *jauno ekonomisko politiku* jeb *nepu*. Šāds lēmums vēlreiz apliecināja, ka kapitālisms Krievijā vēl ne tuvo nebija izsmēlis savu potenciālu.

*Jauna tipa* partija jau 1918. gadā proletariāta vārdā ieviesa neekivalentu lauksaimniecības produktu piespiedu apmaiņu pret rūpniecības precēm, kas pavēra iespēju boļševiku režīmam aplaupīt proletāriešiem

draudzīgo šķiru – zemniekus. Cariskajā Krievijā 1913. gadā, lai varētu nopirkt arklu, zemniekam vajadzēja pārdot 20 pudus graudu, bet 1923. gadā – 150. Tādā pašā līmenī bija cenu attiecības starp lauksaimniecības ražojumiem un plaša patēriņa precēm. Boļševiku direktīvi uzstādītās lauksaimniecības ražojumu cenas nevarēja kompensēt pat to pašizmaksu.<sup>22</sup>

*Jaunās ekonomiskās politikas* rezultātā lauksaimniecības attīstības tempi 1921.–1928. gadā bija visaugstākie visā PSRS pastāvēšanas laikā, bet graudaugu ražošanas apjoms pieauga apmēram divas reizes. 1928. gadā pārtikas produktu patēriņš, rēķinot uz vienu iedzīvotāju, Padomju Savienībā bija nedaudz augstāks salīdzinājumā ar pirmsrevolūcijas 1913. gadu.<sup>23</sup>

Josifs Staļins tālāk attīstīja V. Ļeņina izveidoto totalitārās varas sistēmu, visādi pastiprinot tās represīvo raksturu. Valsts militarizācijas forsēšanas un kolektivizācijas rezultātā tika nomērdēti badā miljoniem padomju cilvēku. 1931. un 1932. gadā graudaugu raža bija tikai nedaudz zemāka par vidējo ilggadējo. Kā rakstīja pat boļševiku laikraksts *Pravda*, “bēda pienāca tāpēc, ka labību piespiedu kārtā izņēma .. kā kolhozos, tā viensētās, lai izpildītu nereālos, patvaļīgi, pretrunā ar piecgades plānu uzstādītos industriālās attīstības uzdevumus”<sup>24</sup>. Boļševikiem bija vajadzīga valūta, lai palielinātu ražošanas iekārtu importu tanku un lielgabalu ražošanai. Tieši tādēļ J. Staļina valdība 1931. gadā, neraugoties uz augošo badu, palielināja graudaugu eksportu līdz 51,8 milj. centneru, salīdzinot ar 48,4 milj. centneru 1930. gadā.<sup>25</sup>

Boļševiku režīms uzturēja cilvēkos pārliecību, ka, pateicoties partijas un personiski J. Staļina gudrajai vadībai, padomju tauta gūst vienu grandiozu uzvaru pēc otras.

8. ārkārtas Vissavienības padomju kongress, kas notika 1936. gada 5. decembrī, pieņēma konstitūciju un deklarēja sociālisma uzcelšanu Padomju Savienībā. Taču tika noklusēts, ka padomju cilvēki bija sliktāk apgādāti ar pārtiku, apģērbu un apaviem nekā

<sup>20</sup> Lenin 1970, 47–49.

<sup>21</sup> Lenin 1969, 385.

<sup>22</sup> Nikonov 1995, 137.

<sup>23</sup> Doklad 1955.

<sup>24</sup> Il'jin 1988.

<sup>25</sup> Turpat.



pusfeodālajā cara Krievijā. Gaļas patēriņš, rēķinot uz vienu iedzīvotāju, Padomju Savienībā 1940. gadā bija 89%, piena 92% un zivju 78% no 1913. gada līmeņa Krievijas impērijā<sup>26</sup>. *Vienīgā īsteni demokrātiskā konstitūcija pasaulē* pastāvēja tikai uz papīra un kalpoja propagandas interesēm.

Dažas nedēļas pēc konstitūcijas pieņemšanas sākās drausmīgās 1937. gada masu represijas. J. Staļina attaisnojums ir fantastisks – šķiru cīņas saasināšanās sakarā ar sociālisma celtniecības pabeigšanu! Kā var saasināties šķiru cīņa, kad nogalināto un emigrējošo *tautas ienaidnieku* skaits ir mērāms miljonos un vienlaikus gandrīz visa tauta sastāv no strādniekiem un darba zemniekiem? Bet ir pamats uzskatīt, ka sarkanā terora un apziņas manipulāciju ietekmētās padomju tautas vairākums ticēja, ka visapkārt joprojām ir ienaidnieki, spiegi, kaitnieki. Apmēram pusei no Vissavienības trieciennieku brigāžu kongresa dalībniekiem bija tikai pamatskolas izglītība, bet pietkā daļa no viņiem nekad nebija mācījusies skolā. “Bet viņi bija stipri ar citu: bezgalīgu un nelokāmu ticību ļeņinskajām Oktobra idejām, partijas lozungiem un apņēmību ar saviem darbiem paātrināt vēstures attīstību.”<sup>27</sup>

Dzīvot pusbadā, pastāvīgās bailēs par savu dzīvību, toties ar laimes sajūtu, ka pirmoreiz pasaules vēsturē ir dota iespēja dzīvot sociālistiskajā sabiedrībā! Stāvoklis cilvēktiesību jomā bija katastrofāls. Jāatzīst, ka boļševiku sociālisms ne par matu nepietuvināja K. Marksa iecerēto brīvo cilvēku apvienību.

Padomju cilvēku apziņā pakāpeniski tika iedvesta izkropļota pasaules aina, kurai bija maz līdzības ar dzīves īstenību. Grūti atrast kaut cik nozīmīgu parādību vai notikumu boļševiku režīma laikā, kurš būtu tīrs no meliem. V. Ļeņins, jāatzīst, ģeniāli falsificēja K. Marksa un F. Engelsa komunistiskās sabiedrības uzcelšanas koncepciju. Vilinošās komunisma utopijas aizsegā viņam izdevās izveidot totalitāru cilvēku paverdzināšanas sistēmu, iedvest cilvēku apziņā pārliecību, ka gaišās nākotnes vārdā ir nepieciešama masveida cilvēku iznīcināšana. Vadonis pievērsa lielu vērību psiholoģiskai ienaidnieku tēlu konstruēšanai,

naida iedvešanai pret buržuāziju, kulakiem, garīdzniekiem, amerikāņu, angļu, franču imperiālistiem...

*Pārbūves* sākumā kompartijas rupors laikraksts *Pravda* publicēja rakstu sēriju ar nosaukumu *Vēstures lappuses*. Pat šie ideologi bija spiesti atzīt, ka “likumu pārkāpumi, represijas un patvaļa pārvērta administratīvo komandu ekonomiku par administratīvo karātavu ekonomiku”<sup>28</sup>.

Izsmēlošu toreiz jaunās varas raksturojumu sniedzis izcilais krievu operdziedātājs Fjodors Šaļapins: “Brīvība pārvērtās par tirāniju, brālība par pilsoņu karu .. Celtniecība pārvērtās par totālu postu, un mīlestība uz cilvēces nākotni izvērtās par naidu un laika biedru ciešanām.”<sup>29</sup>

Ļeņinisma ideoloģijai un agresīvajai propagandai bija nozīmīga loma 20. gadsimta globālo katastrofu norisēs, ieskaitot Otro pasaules karu un viltus sociālisma noetnes izveidošanu ar vairākām Eiropas, Āzijas un Dienvidamerikas valstīm. Totalitārisma idejas zem komunisma maskas vēl joprojām gūst ne tikai Ķīnas un dažu trešās pasaules valstu (Venecuēla, Zimbabve), bet arī atsevišķu Eiropas un Amerikas kreiso partiju, politiķu un zinātnieku atbalstu. Tā ir starptautiska mēroga problēma, kas pelna ievērtību kā īpaša pētījuma priekšmets.

Boļševiku režīma pētnieki nereti, atzīstot tā rīcības pilnīgu neatbilstību marksisma principiem, visai atzinīgi vērtē PSRS sasniegumus sociālisma celtniecībā<sup>30</sup>.

Boļševiku režīma idealizētāju vidū nevar neatzīmēt ASV vēsturnieku Sīvenu Koenu (*Stephen Cohen*). Savos sacerējumos S. Koens cenšas pierādīt, ka V. Ļeņina viltus komunisma idejas bija iespējams īstenot bez boļševiku sarkanā terora<sup>31</sup> un pastāvēja alternatīva Staļina režīmam Nikolaja Buharina personā. N. Buharins bija mērenāks boļševiks, salīdzinot ar J. Staļinu, taču arī viņš rakstīja, ka “proletāriskie spaidi visās to formās, sākot ar nošaušanu un beidzot ar darba klausību, veido komunistiskā cilvēka formēšanas metodes,

<sup>28</sup> Il'jin 1988a.

<sup>29</sup> Šaļapin 1989, 241.

<sup>30</sup> Sal. Daniels 2001, 436.

<sup>31</sup> Cohen 1985.

<sup>26</sup> Doklad 1955.

<sup>27</sup> Il'jin 1988a.

izmantojot kapitālistiskā laikmeta cilvēku materiālu”<sup>32</sup>. Dīvaini, ka S. Koens, rakstot grāmatu par N. Buharina dzīvi, nav to pamanījis.

V. Ļeņina veiktais marksisma viltojums ar pretenziju uz jaunu zinātņi vēl līdz šim nav visā pilnībā atmāskots. Vēl pēc simts gadiem viņa izveidotā cilvēku pāverdzināšanas sistēma atražo sevi desmitiem miljonu cilvēku apziņā visās bijušajās Padomju Savienības savienotajās republikās. Ilgstoša totalitārā režīma pastāvēšana acīmredzot noved pie grūti pārvarāmām negatīvām izmaiņām cilvēku sabiedrībā.

Pirmām kārtām tika iznīcināti patstāvīgi domājoši cilvēki, kas apveltīti ar līdera dotībām. Arī manās pārrunās un diskusijās ar simtiem padomju cilvēku izrādās, ka vairāku no viņiem totalitārā režīma apziņas manipulācijas ir atstājušas lielāku vai mazāku ietekmi uz domāšanas veidu, uzticību oficiālajiem un neuzticību ārzemju informācijas avotiem. Ļoti daudzi vēl joprojām tic (citādi to nevar nosaukt), ka ASV grib uzbrukt Krievijai, savukārt citi baidās domāt, kad ir runa par strīdīgiem politiskiem notikumiem. Informācija no ārzemēm viņus tikpat kā nēsā nedz. Šādos apstākļos ir nepieciešams pārskatīt informatīvo pasākumu izstrādes koncepciju un to īstenošanas tehnoloģijas. Ir vajadzīgs pētījums par apziņas manipulāciju daudzpusīgo ilgtermiņa

ietekmi uz smadzeņu darbību un cilvēku psihisko veselību totalitāro režīmu apstākļos.

## Secinājumi

Marksisms un Ļeņinisms ir divas nesaņemamas pasaules sabiedrības attīstības koncepcijas, savukārt marksisms-ļeņinisms ir V. Ļeņina izdomājums, kura mērķis ir ar komunisma ideāliem maskēt totalitārisma ideoloģiju un totalitāras valsts iekārtas praksi. Viņš izstrādāja projektu totalitārās varas režīmam. Maskējoties ar jaunām kapitālisma attīstības likumsakarībām un Krievijas īpašajiem apstākļiem, viņš kardināli izmainīja K. Marksa un F. Engelsa sociālistiskās revolūcijas teoriju. Rakstot par Krievijas apstākļiem, kuri prasot nekavējoties revolucionārā ceļā pāriet uz komunistisko sabiedrību, V. Ļeņins ignorēja principiāli svarīgākās marksisma tēzes. Īstenībā šie apstākļi – feodālisma paliekas, zemais iedzīvotāju izglītības līmenis un tehnoloģiskā atpalicība – pat teorētiski izslēdza komunistiskās sabiedrības veidošanu.

Ļeņinisms ir varmācīga cilvēku apziņas pārveidošana, savienojot represīvas metodes ar ideoloģiskajām – propagandu, izglītību, ideoloģisku cilvēku apstrādi darbavietās –, tādējādi iznīcinot komunisma ideālus un nespējot radīt to īstenošanai nepieciešamo materiāltehnisko bāzi. Vēl vairāk, boļševiku partijas nomenklatūra nebija ieinteresēta komunisma veidošanā – tā būtu viņu nāve, gals viņu varai, privileģētajam statusam un viņu labklājībai.

<sup>32</sup> Buharin 1920, 146.

## VĒRES

Bajmuhametov, S. (2018) Smejsja, palač! *Novaja gazeta* (04.03.2018.), 23, 20.

Buharin, N. (1920) *Ekonomika perehodnogo perioda*. Moskva : Gosudarstvennoe izdatel'stvo.

Cohen, S. (1985) *Rethinking the Soviet Experience: Politics and History since 1917*. London : Oxford University Press.

Daniels, R. V. (2001) *A Documentary History of Communism in Russia*. Rev. ed. Burlington : University of Vermont Press.

*Doklad CSU i Instituta ekonomiki Akademii nauk SSSR* (1955).

Il'jin, A. (1988) Kollektivizacija: kak eto bylo. *Pravda*, 260, 3.

Il'jin, A. (1988a) Industrializacija v SSSR: pervye pjatiletki. *Pravda*, 302, 6.

Lenin, V. I. (1909) *Materializm i empirokriticizm*. Moskva : Zveno.

Lenin, V. I. (1915) O lozunge soedinennih štatov Evropy. *Socialdemokrat*, 44, 1.

Lenin, V. I. (1917) *Imperializm kak vysšaja stadija kapitalizma*. Petrograd : Žizn' i znanie.

- Lenin, V. I. (1917a) Zadači proletariata v dannoj revolucii: Aprel'skie tezisj. *Pravda*, 26, 1.
- Lenin, V. I. (1969) Uspehi i trudnosti Sovetskoj vlasti. *Polnoe sobranie sočinenij*, 38. Moskva : Izdadel'stvo političeskoj literatury.
- Lenin, V. I. (1970) Pis'mo Gor'komu. *Polnoe sobranie sočinenij*, 51. Moskva : Izdadel'stvo političeskoj literatury.
- Lenin, V. I. (1970a) Reč' na Vserossijskom s'ezde transportnyh rabočih 27 marta 1921 goda. *Polnoe sobranie sočinenij*, 43. Moskva : Izdadel'stvo političeskoj literatury.
- Lenin, V. I. (1974) Reč' na Tret'em s'ezde sovetov rabočih, soldat i krest'jan 12 (25) janvarja 1918 goda. *Polnoe sobranie sočinenij*, 35. Moskva : Izdadel'stvo političeskoj literatury.
- Lenin, V. I. (1975) Zasedanie Politbjuro i Orgbjuro CK 19. maja 1922. *Polnoe sobranie sočinenij*, 51. Moskva : Izdadel'stvo političeskoj literatury.
- Marx, K.; Engels, F. (1848) *Manifest der kommunistischen Partei*. London : Die Office der Bildungsgesellschaft für Arbeiter.
- Marx, K.; Engels, F. (2017) *Deutsche Ideologie*. Berlin : De Gruyter Akademie Forschung, 715.
- Nikonov, A. A. (1995) *Spiral' mnogovekovoju dramy: agrarnaja nauka i politika Rossii (XVIII–XX stol.)*. Moskva : Enciklopedija rossijskih dereven', 574.
- Prokopovič, S. N. (1952) *Narodnoe hozjajstvo SSSR*, 1. New-York : Izdatel'stvo im. Čehova.
- Šaljapin, F. I. (1989) *Maska i duša*. Moskva : Moskovskij rabočij.



## Summary

Andris Kleinhofs

### Totalitarianism Under Communist Mask

The article is an extension of the manuscript *Totalitarian regime under the mask of communism*. A number of authors have identified Lenin's ideology with Marxism. The catastrophic extent, to which Lenin's policies of communist revolution have failed, and why they have done so, is brought forth by comparing these policies – and their outcomes – with Karl Marx's theory of communist society. We explain why Lenin's revolutionary policies have had such perverse effects. Karl Marx in accordance with his dialectical method argued that bourgeois society, like every social organism, must follow its inevitable path of development. Instead Vladimir Lenin wanted to seize power immediately. That's why he used to justify and implement his theory of *socialism in one country*. He detailed this new approach in his *April Theses*, but had to fight hard to persuade the Bolshevik party to accept his ideas. Karl Marx argued: that in proportion as the bourgeoisie, i.e., capital, is developed, in the same proportion the proletariat also develops; the proletarian movement is movement of the immense majority, in the interest of the immense majority. Because of the early stage of capitalism in Russia, the level of its industrial development was rather low. As a consequence in Russia proletariat formed only one percent of its population, largely uneducated and illiterate. In such circumstances the institution of a proletariat based political party was impossible. Lenin announced his theory of the party as the *vanguard of the proletariat* that would work unremittingly to suffuse the proletariat with socialist consciousness and serve as a mentor, leader, and guide. In fact such *vanguard* party's aim was to change the system in Russia from undeveloped capitalism to a totalitarian regime. Karl Marx's dream was to eliminate such negative social phenomena as inequality and poverty in order to institute the Communist Society – as a free association of completely free men, where no separation between private and common interests existed. Vladimir Lenin didn't explain how to leap from feudal Russia to the communist society. In order to overcome the resistance of the majority Lenin has eliminated all the human, social and economic prerequisites, necessary for the transition from capitalism to a communist society. Lenin's new *science Marxism-Leninism* is a falsification and a forgery of Marxism. There are many dimensions to the problems facing the transition from totalitarian regime to democracy. Among them the long-term impact of manipulations with consciousness have been discussed.